

ТМ	Г. XXXV	Бр. 1	Стр. 267-276	Ниш	јануар - март	2011.
----	---------	-------	--------------	-----	---------------	-------

UDK 378.4(497.11 Niš):929 Petrović L. 016:929 Petrović L.

Био-библиографија
Примљено: 10. 1. 2011.

Драгољуб Б. Ђорђевић
Универзитет у Нишу
Машински факултет
Ниш

ЛЕНА ПЕТРОВИЋ*
– англиста и преводаца –**

Резиме

У тексту се даје сажета биографија са изводом из библиографије др Лене Петровић, редовног професора на Департману за англистику Филозофског факултета Универзитета у Нишу. Професор Лена Петровић је задужила српску англистичку науку неколиким вредним монографијама из области Англо-америчке књижевности, и преводима дела познатих књижевника. Поред високог теоријског домета у англистичким дисциплинама којима се бави, она је веома посвећена и практичном раду са студентима.

Кључне речи: Лена Петровић, англиста, преводаца, Филозофски факултет, Универзитет у Нишу

brkab@junis.ni.ac.rs

* Припремљено у оквиру пројекта *Одрживост идентитета Срба и националних мањина у пограничним општинама источне и југоисточне Србије (179013)*, који се изводи на Универзитету у Нишу – Машински факултет, а финансира га Министарство за науку и технолошки развој РС.

** Редакција ће у неколико следећих бројева представити по једног наставника, тј. научника из друштвено-хуманистичких дисциплина – филозофије, социологије, психологије, права, економије... – стално упошљеног на Универзитету у Нишу. Поред сажете био-библиографије, изабраник ће бити представљен већ објављеним радом, за који држи да му је репрезентативан, и посебно писаним чланком за ову прилику. Ризик првенствено субјективног одабира – али није реч само о њему – преузима главни и одговорни уредник часописа, верујући да тиме потпомаже афирмацију нишке академске заједнице друштвених научника у српским и ширим оквирима.

Лена Петровић рођена је у Нишу 29. маја 1951. године, као прво дете Стојана Петровића, талентованог и на домаћој музичкој сцени признатог виолинисте, и Vere Љубичић, која је прекинула студије права да би се посветила мужу и деци. Образован и неконвенционалан, али такође конфликтна личност, отац је био склон да мења места запослења, што је изискивало честе породичне селидбе, те је детињство Лена Петровић провела у Београду, а основно и средње образовање стицала у Нишу, Сарајеву, и Београду где је, 1970. године, завршила XIV Београдску гимназију одбравивши матурски рад о тек објављеном, и награђеном, роману Меше Селимовића *Дервиш и смрт*. Опредељење за књижевну тему за матуру био је природан исход љубави према литератури, коју јој је улила мајка, и која се код Лене Петровић испољавала као неутољива страст према читању, али и као врло рани импулс за писањем. Изузев њеног првог литерарног покушаја, који је био одзив на конкурс, и који је био награђен, њени каснији, раногимназијски текстови – приче и песме – плод су били искључиво унутрашњих мотива: потребе за открићима које омогућава пустоловина писања, и која су се, уз неке дијалог са модерним класицима, у доба адолесцентне кризе идентитета, показала као драгоцен надоместак за уобичајену друштвену комуникацију са вршњацима. Немар према даљој судбини њених песама и прича – са изузетком једне песме, која је захваљујући професорици српског језика из нишке гимназије Стеван Сремац доспела до културног програма радио Ниша – могао би се приписати несигурности, као и предосећању да креативно писање није облик који ће њено занимање за књижевност коначно попримити. Међутим, имплицитни став који се такође може уочити у овој привидној равнодушности, као и у чињеници да никада своје неоспорне способности није свесно употребила да би постала „Вуковац“ – а то је да сваки интелектуални и стваралачки чин има своју инхерентну вредност, и своју инхерентну јединствену развојну логику, коју би свака инструментализација зарад спољашње добити пореметила и компромитовала – остао је као трајни принцип у њеном потоњем професионалном, академском бављењу литературом, и то упоркос све упорнијим и успешнијим покушајима да се истраживачка и педагошка постигнућа у оквиру хуманистичких наука на универзитетима услове спољашњим мотивима и да им се наметну квантитативни критеријуми вредновања.

Интуиција о томе да књижевност може да буде не само хоби, бекство или компензација, већ организациони, сазнајни и морални принцип живота, почела је да поприма вид свесног, експлицитног, теоријски утемељеног уверења када је 1971. године Лена Петровић уписала студије англистике на Филозофском Факултету у Нишу. Ову спознају она дугује првенствено професору Види Е. Марковић, која је припадала визионарској, за разлику од данас све траженије

менаџерске врсте управника департмана, и која је те исте године, у сарадњи са још једним истомишљеником, професором Љиљаном Михајловић, дошла из Београда да би на Филозофском факултету у Нишу основала Групу за англистику на којој би се енглеска књижевност изучавала на основу револуционарних хуманистичких начела за која на осталим тадашњим катедрама у земљи, догматски приврженим позитивистичкој историографској методи, није било разумевања. Радило се о начелима заједничким еминентним енглеским и америчким професорима књижевности и припадницима англо-америчке нове критике, и архетипске критике, попут Ф. Р. Ливиса, Кенета Берка, И. А. Ричардса, Лајонела Трилинга, Нортоба Фраја, који су сви у књижевности изнад свега видели у односу према култури релативно независан простор у оквиру којег се критички и креативно преиспитују, евентуално одбацују и превазилазе, друштвено прихваћене вредности и идеолошки конципиране сврховитости. Као и они, Вида Марковић је свој методолошки и педагошки приступ темељила на уверењу да је књижевност „стратегичка за опстанак“, и да њену суштину студентима најбоље преноси наставник који нема амбицију да подучава већ да надахњује.

Почев од друге године студија, подстакнута предавањима професора Виде Марковић о песницима романтичарима и викторијанским романописцима, Лена Петровић је ове принципе хуманистичке критике први пут почела систематски да уграђује у сопствени интерпретативни поступак. Они су били полазна тачка у њеном даљем научном усавршавању, као и у њеном практичном раду са студентима. Изабрана за асистента приправника за Енглеску књижевност на Групи за англистику Филозофског факултета у Нишу 1976. године, она је претпоставку о књижевности као анти-идеолошком, креативном процесу проверавала у сусрету са најзначајнијим књижевним остварењима Англо-америчког романтизма и модернизма у оквиру предмета на којима је асистирала, одредивши се такође да свој магистарски рад, под менторством проф. Виде Марковић, посвети начину на који се иста тема обрађује у романима Џојса Керија. У својој тези, „Покушај реинтеграције личности у првој трилогији Џојса Керија“, Лена Петровић одбацује позитивистички приступ, али се такође залаже за интерпретацију која се не би исцрпла формалистичком анализом наративних стратегија, као што је употреба непузданих приповедача, и на тај начин трилогију свела на три међусобно некомпатибилне, али подједнако веродостојне верзије исте приче, чији је крајњи циљ да буде исказ о радикално релативистичкој природи света и људске спознаје. Она показује, на против, како вишезначност и етички плурализам, несумњиво значајни мотив Џојсове трилогије, на крају уступају место још значајнијој теми сукоба уметника и друштва, и разрешењу у коме се демонстрира супериорност активне, бес-

компромисне, блејковски схваћене креативности над другим, пасивнијим начинима афирмације живота.

Митски сценарио – романтичарски секуларизована верзија приче о паду и искупљењу – кроз коју је Блејк артикулисао своје револуционарне визије о еманципацији маште и политичком ослобођењу, остала је за Лену Петровић тематска преокупација и пошто је, 1981. године, на Филолошком факултету у Београду, одбранила свој магистарски рад о Џојсу Керију. Школску 1981-2. годину провела је на Универзитету East Anglia у Енглеској, познатом по савременој организационој концепцији студија, као и по ултрамодерним оријентацијама у изучавању књижевности. Током овог деветомесечног студијског боравка, као и током два месеца које је 1987. године провела на Универзитету у Кембриџу, радећи на докторској тези, она је имала прилике да се још једном увери у неисцрпну употребљивост библијског мита о изгубљеном рају за приказивање људске судбине данас, као и у то да је по количини и врсти значења које је у стању да открије, њен хуманистички и архетипски приступ тој теми, и књижевности уопште, и даље надмоћан у односу на низ модернијих, агресивнијих, анти-хуманистичких (било да спадају у објективне и „научне“, или напротив, у анти-научне и релативистичке) приступе какви су се неговали на универзитету East Anglia осамдесетих година, а на нашим престижним универзитетима још увек сматрају јединим легитимним књижевно-теоријским дискурсом.

Резултат њеног вишегодишњег истраживања била је докторска дисертација са називом „Паганска митска традиција у делима Џ. М. Куџија, Д. М. Томаса и Б. Пекића“, израђена под менторством професора Љиљане Богоеве-Седлар и одбрањена на Филозофском факултету у Нишу, 1993. године. Ова дисертација, као и њена прва монографија, *У трагању за изгубљеним рајем*, представља синтезу многобројних сложених увида до којих је у свом архетипском изучавању књижевности Лена Петровић до тог тренутка дошла. Поред одабраних дела Куџија, јужноафричког аутора који ће десет година касније постати добитник Нобелове награде за књижевност, Томаса и Пекића, компаративном анализом обухваћени су и бројни енглески и светски аутори (Ниче, Конрад, Голдинг, Харди, Кафка, Џојс, Лоренс) који, попут Куџија и Томаса, такође подвргавају радикалној критици званично прихваћену хришћанску операционализацију поменутог мита. Деконструишући хришћанску дисоцијацију небеског и земаљског, и из ње произишле разне монструозне, политичке и технолошке, концепције ‘спасења’ – од нацистичке идеологије чисте расе до новог светског поретка – те супротстављајући им егалитарни принцип и хуманистичку етику „примитивних“ заједница, Куџи, Томас и Пекић потврђују свој изоштрени „смисао за историју“, оно што их, по мишљењу Лене Петровић, чини најпоузданијим тумачи-

ма сопственог времена. Стога се Лена Петровић у свом даљем бављењу књижевношћу у неколико наврата враћала Куцију, између осталог и као преводаца. У најактуелнијем тренутку за нашу читалачку публику, током НАТО бомбардовања 1999. године, изабрала је да преведе Куцијев роман *Земље сумрака*, а у свом поговору представи и његова остала дела. Превод овог романа је изузетно значајан јер се у светлу Куцијевог антрополошког тумачења америчке агресије у Вијетнаму и геноцидне политике европских колониста у Јужној Африци могу лакше и брже проникнути они суштински, глобални и, за разлику од пуких локалних и видљивих узрока, скривени процеси који су довели до агресије на Југославију, као и до низа других криминалних војних и економских интервенција којим неоколонијални светски поредак крчи себи пут до коначног циља.

Куци је само један од аутора у оној струји унутар савремене англофоне књижевности и књижевне теорије у којој се, на крају XX века, критичко промишљање и отпор доминантној култури још увек сматрају превасходном уметниковом одговорношћу, и којој Лена Петровић, као доцент, ванредни професор и, од 2004. године, редовни професор, на својим курсевима и у својим публикацијама и даље пружа безрезервну подршку. Омогућити читаоцу да, како је инсистирао Конрад, иза димне завесе идеолошких лажи види истину била је заједничка амбиција већине модерниста раног XX века. После неуспелих револта и разочарења шездесетих година, овај пројекат, пише Лена Петровић у једном од својих радова, као да је исцрпео своју првобитну енергију. Бескомпромисна деконструкција институционализованих истина у делима модерниста, инспирисана чежњом за новим смислом и целовитошћу, уступила је место циничном мирењу или еуфоричном залагању за свет у расулу. Деградирање или смрт афекта, зналачка испразност, самозадовољна иронија, својствени постмодерном сензибилитету, налазе своју теоријску потпору у критичким и филозофским поставкама као што су крај значења и репрезентације, имплозија стварног или универзални симулакрум. Елиминишући суштинску разлику између две аналитичке фазе, описа и вредновања, многи теоретичари културе – Лена Петровић наводи примере Бодријара, Лиотара, Фукоа, касног Барта, Хоми Бабе, итд. – завршавају апотеозом друштва које су преузели да критикују, или у својим раним радовима недвосмислено осудили. Насупрот постмодерној теорији и лудичкој уметности коју она промовише, а која, чак и кад жели да пародира игре моћи на којима систем опстаје, успева само да их понови, аутори за које се Лена Петровић залаже – од књижевних критичара и антрополога Ливиса и Трилинга, Фраја и Грејвза, аналитичара културе у традицији Франкфуртске школе, попут Фрома и Маркузеа, великих антиколонијалних аутора попут Еме Сезера и Франца Фанона, хуманистичких и револуцио-

нарних педагога као што су Доналдо Маседо и Пауло Фрер, до интелектуалаца активиста и уметника као што су Ноам Чомски, Мајкл Паренти, Џон Пилцер, Харолд Пинтер, Арундати Рој, Хауард Баркер, Марк Рејвенхил, Едвард Бонд, Карол Черчил, и многи други – баве се, на разне начине, питањем друштвене неправде, њеним пореклом и могућностима еманципације.

Лена Петровић је наставник за предмете Модерна англо-америчка књижевност I и II, Средњовековна и Ренесансна енглеска књижевност, на основним студијама англистике у Нишу, Источном Сарајеву и, од 2008. године, у Крагујевцу. У Нишу такође држи наставу на постдипломским студијама из предмета Преглед књижевних теорија, а на докторским студијама у Крагујевцу на предмету Модерна англоамеричка књижевна критика. Начела којим се руководи у свом научном и наставном раду – између осталих да бављење литературом добија свој пуни смисао тек ако се схвати као припрема за живот, а да је развијање смисла за историју данас једна од суштинских одбрана од идеолошке манипулације – такође су уграђена у уџбенике, један из области средњовековне енглеске књижевности, други из модерне књижевне теорије и критике, које је наменила студентима. Они су драгоцен допринос настави књижевности, не само средњовековне већ и савремене, између осталог и зато што нуде потенцијални имагинативни, односно концептуални оквир, који омогућује студенту да своје почетне, често разнолике и фрагментарне утиске изазване неисцрпном разноликошћу књижевних, односно теоријских текстова са којима се срео или тек треба да се сретне, организује, међусобно повеже у јединствену, кохерентну представу о свету у коме живи, о сврси коју књижевност може да има у том свету и, коначно, о одлукама и изборима са којима ће у том свету морати да се суочи.

Да у истрајности са којом се придржава ливисовских претпоставки о изучавању књижевности на универзитету нема много истомишљеника – Лена Петровић нимало не сумња. Ливисови критеријуми – одговорност, зрелост, способност да се уоче наизглед мале разлике и успоставе валидне аналогије, критичко преиспитивање, креативност – термини су изгнани из престижног академског дискурса као „ненаучни“. Ова чињеница указује пре свега на то да је на универзитету – који је за Ливиса требало да буде „центар друштвене свести“ – преовладало управо оно стање духа против којег је Ливис до краја живота водио свој „ментални бој“. Међутим, одзив самих студената најјачи је аргумент у прилог приступа који Лена Петровић и њене колеге са департмана у Нишу – некадашњи студенти професора Виде Марковић - примењују у настави књижевности. Изузетна мотивисаност за читање, чак и веома сложених и програмом необухваћених текстова, који Лена Петровић запажа код већине студената на департманима за англистику у Нишу, Крагујевцу и Палама говори

о томе да је књижевност, управо у оној мери у којој наставник успе да је представи, не као неутрални предмет објективног научног знања, нити пак као естетску или лингвистичку „слободну игру“ без истине и заблуде, без порекла или сврхе, већ, како је то рекао Нортоп Фрај, као „мандалу за фокусирање пажње“ и медитацију о животним могућностима – насушна потреба младих људи, и то поготову данас када је већина њих обузета осећањем нејасног незадовољства, а лишена правог начина да га артикулише, разуме му узроке, а још мање да га креативно усмери. Педагошко искуство Лене Петровић потврђује да им књижевност може помоћи да то постигну, како то она каже у једном свом раду, цитирајући Л. Трилинга, само ако „као наставници не изневеримо њену сврху“, односно ако „педагогијом предмета не издамо сам предмет“.

На Филозофском факултету у Нишу Лена Петровић је до сада обављала следеће функције:

- управника СГ Англистика, у периоду од октобра 1996. до октобра 1998;
- шефа Катедре за књижевност на истој Групи, у периоду од 1998-2000. године;
- члана Савета факултета од 2000 – 2002. године;
- једног од представника Филозофског факултета у Одбору за хуманистичке науке Универзитета у Нишу од 2004 до 2006. године;
- Лена Петровић је члан Наставно-научног већа и Изборног већа Филозофског факултета у Нишу.

Лена Петровић била је ментор великог броја дипломских радова, члан бројних комисија за оцену и одбрану магистарских и докторских теза на Филозофском факултету у Нишу, и Филозофском факултету у Источном Сарајеву. Под њеним менторством Милена Костић је израдила и одбранила магистарску тезу под насловом “The Faustian Motif in the Plays of Christopher Marlowe” (Мотив Фауста у драмама Кристофера Марлоа), на Филозофском факултету у Нишу, марта 2009. године. Тренутно Лена Петровић руководи израдом магистарске тезе кандидата Јоване Јовичевић, под насловом „Друштвена критика у дистопијским визијама Јевгенија Замјатина, Олдоса Хакслија и Ентонија Барциса“, прихваћене на Филозофском факултету у Нишу 31. марта, 2010 године, и израдом докторске дисертације са темом „Језик, род, разлика: Конструкција – деконструкција идентитета у (пост)феминистичкој теорији“, кандидата мр Петре Митић, одобрене 3. јуна 2009. године такође на Филозофском Факултету у Нишу.

Међу стручним радовима Лене Петровић најзначајније су следеће књиге превода са енглеског:

- Маја Дерен, *Божански коњаници*, Градина, Ниш, 1986.
 Фредерик Лебоаје, *Рођење без насиља*, Градина, Ниш, 1989.
 Ц. М. Куци, *Земље сумрака*, Просвета, Ниш, 1999, Паидеа, Београд, 2005.
 Ц. М. Куци, *Младост*, Паидеа, Београд, 2005.

Аутор је следећих монографија и уџбеника:

- У трагању за изгубљеним рајем*, Тибет, Ниш, 1996.
Quest Myth in Medieval English Literature, Просвета и Универзитет у Нишу, Ниш, 1999.
Literature, Culture Identity: Introducing XX Century Literary Theory, Просвета и Универзитет у Нишу, Ниш, 2004.
Живот и времена Ц. Мајкла Куџија, Свен, Ниш, 2004.

Објавила је следеће научне радове и саопштења са међународних и домаћих научних скупова:

- „Дојс Кери: Могућност афирмације“, Зборник радова Катедре за англистику, свеска II, Ниш, 1981, 133-140.
 „Техника, морал и симболичко јединство“, Зборник радова Филозофског факултета у Нишу, књига IX, Ниш, 1985, 161-172.
 „Д. М. Томас: *Бели хотел*“, *Осврт*, IV, 11, Лесковац, 1994, 19-45.
 “Literary Form and Survival”, *Књижевност и опстанак: Уметност опстанка*, зборник радова са међународног симпозијума *Literature and Survival*, који је организовало Друштво за књижевност и културу Канада-Југославија, Ниш, 1995, 73-78.
 “Within and Beyond History: Concepts of Salvation in Some Contemporary Fiction”, *Facta Universitatis, Linguistics and Literature Series*, Vol. I, 1995, 98-105.
 „О настави енглеске књижевности на универзитету“, *Зборник радова са Интеркатедарске конференције англистичких катедара Југославије*, Нови Сад, 1996, 15-21.
 “Gender and Vision: Barker’s *Scenes from an Execution* and Churchill’s *Cloud 9*” in *Language and Literature at the End of XX Century: Collection of Papers*, Literary and Cultural Association Montenegro-Canada, Podgorica, 1997, 401-415.
 “Gender and Differance in the Poetry of Adrienne Rich”, *Facta Universitatis, Linguistics and Literature Series*, Vol. 1, No 4, 1999, 249-266.
 “Whom Do You Serve With This? Teaching the Politics of Postmodernism”, *Facta Universitatis, Linguistics and Literature Series*, Vol. 2, No 7, 2000, 107-120.
 “Gawain: Transformations of an Archetype”, *Facta Universitatis, Linguistics and Literature Series*, Vol. 2, No 7, 2000, 130-150.

„Мит и књижевност: У одбрану архетипске критике“, *Радови*, Универзитет у Српском Сарајеву, Књига II, Нова серија, 2, 2000, 165-182.

“Postmodern Literature Does Not Exist”, *Facta Universitatis*, Linguistics and Literature Series, Vol. 2, No 9, 2002, 281-301.

„Речитост ћутања: Насиље и језик у делима Џ. М. Куџија“, *Свеске: Књижевност, уметност, култура*, 70, 2003, 119-133.

“Hear the Voice of the Artist: Postmodernism as a Faustian Bargain”, in *Beyond Postmodernism: Reassessments in Literature, Theory and Culture*, ed. Klaus Stierstorfer, Walter de Gruyter, Berlin, New York, 2003, 51-77.

„Човек као арноид или човек као андроид: Програм, слобода и смрт у антрополошким романима Б. Пекића“, Годишњак за англистику, Филозофски факултет у Нишу, 2004, 5-22.

“Writer as Elegist: McLeod’s Short Fiction”, Proceedings, 1st International Conference of YACS, *Other Language: Otherness in Canadian Culture*, Tibet, Niš, 2005, 285-297.

“The Living Tradition: Humanist Legacy in the Work of Darko Suvin”, *Језик, књижевност, политика*, зборник радова са Прве мултидисциплинарне конференције, Универзитет у Нишу, Филозофски факултет, 2007, 367-378.

„Уметност под притиском: Макјуанова *Субота*“, *Језик, књижевност, глобализација*, зборник радова са Треће међународне мултидисциплинарне конференције, Универзитет у Нишу, Филозофски факултет, 2008, 423-442.

„Утопијски елементи у драмама М. Држића и М. Рејвенхила“, Српски језик, књижевност, уметност, Књига 2: Зборник радова изложених на конференцији *Јужнословенске/европске парадигме: Интеркултурни хоризонти*, ФИЛУМ, Крагујевац, 2009, 45-59.

„Виђено оком невидљивог песника: Адријана Рич о поезији, политици и патријархату“, *Радови*, Универзитет у Источном Сарајеву, 9/1, 2007, 131-145.

“Plato’s Legacy: A Revision”, *Facta Univerisitatis*, Series Linguistics and Literature, Vol. 7, No 1, 2009, 1-17.

“Play up, Play up and Play the Game”: On Globalization, Multiculturalism and University”, *Facta Univerisitatis*, Series Linguistics and Literature, Vol. 8, No 1, 2010, 47-62.

Лена Петровић је удата и живи са мужем и сином у Нишу, у улици Филипа Вишњића бр. 5.

Dragoljub B. Đorđević, Niš

LENA PETROVIĆ
– teacher of English Literature and translator –

Summary

The following offers a condensed biography and a list of major publications of Lena Petrović, PhD, a Fulltime Professor of English Literature at the English Department of the Faculty of Philosophy, University of Niš. Professor Petrović's contribution to the English Studies in Serbia includes several books on English and Anglophone literature and literary theory as well as translations of J. M. Coetzee's fiction. In addition to the integrity of her theoretical position and critical practise, her remarkable feature as an academic is a dedication to teaching.

Key words: Lena Petrović, teacher of English Literature, translator, Faculty of Philosophy, University of Niš.